Farkas Zoltán

TÁRSADALOM-ELMÉLETI VÁZLAT

Második rész

Az érdekek és az erők a társadalmi életben

Miskolci Egyetem
2013. szeptember

TARTALOM

Előszó…… 2

Hetedik fejezet: Az érdek és az érdekviszony…….…... 3

1. Az érdekfogalom értelmezései 3
2. Az érdek fogalma 4
3. Az érdek létrehozása és tudatosulása 6
4. Az érdekek és az érdekviszonyok típusai 9

Nyolcadik fejezet: A társadalmi képesség, erő és erőviszony……. 13

1. Az erőfogalom értelmezései 13
2. A képességek típusai és a társadalmi képesség 15
3. A társadalmi képességek típusai 17
4. A társadalmi erő és erőviszony 21

Kilencedik fejezet: A hatalom, az uralom és a társadalmi tőke……. 29

1. A hatalom és az uralom 29
2. A hatalom elfogadottsága és legitimitása 32
3. A társadalmi tőke 34

ELŐSZÓ

Társadalomelmélet: Az intézményes szociológia elmélete című munkám négy nagyobb részből épül fel: (1) Az egyének, az intézmények és a cselekvések; (2) Az érdekek és az erők a társadalmi életben; (3) A társadalmi viszonyok és a társadalmi jelenségek; (4) A társadalmi struktúra és a strukturális jelenségek. E munka első része az első kötet és a második kötet formájában jelent meg 2010 őszén; a második rész a harmadik kötet formájában jelent meg 2011 őszén; a harmadik rész a negyedik kötet formájában jelenik/jelent meg 2013 őszén; a negyedik rész átdolgozása még folyamatban van.

A jegyzet, amelyet az olvasó a kezében tart, a második rész vázlatát, illetve előadásvázlatát tartalmazza, amely azonos a 2011. szeptemberi vázlattal, de kismértékben eltér a korábbi vázlatoktól. A hatszintű vázlat utolsó szintjét képező vázlatpontok általában az elmélet legfőbb fogalmait és összefüggéseit emelik ki, de esetenként utalhatnak bizonyos kérdések fő megközelítési módjaira is. Az adott tárgyban tartott előadásaim során főleg erre az előadásvázlatra támaszkodom, és az a célszerű, ha a hallgató ennek a vázlatnak a birtokában látogatja az előadásokat, és ezt egészíti ki további jegyzetekkel.

Szeretném felhívni a figyelmet arra, hogy az előadásvázlat nem pótolja a mondanivaló részletes kifejtését, csupán az abban való eligazodást szolgálja. Az előadásvázlat megértése és megfelelően értelmezett elsajátítása igényli a második rész, illetve a harmadik kötet egészének a tanulmányozását.

Miskolc, 2013. szeptember

Farkas Zoltán

HETEDIK FEJEZET

AZ ÉRDEK ÉS AZ ÉRDEKVISZONY

1. Az érdekfogalom értelmezései

1.1. Az érdekfelfogások legfőbb vonásai

A) Az érdekfogalom történeti alakulása

B) A tágabb és a szűkebb érdekfelfogás

- *Tágabb értelemben az érdek* a tágan értelmezett racionális cselekvés általános motívuma, e felfogás szerint minden tágan értelmezett racionális cselekvést valamilyen érdek motivál.
- A *szűkebb érdekfelfogás* szerint az érdekek a cselekvések sajátos motívumait képezik, és az érdekek által motivált cselekvések szűkebb értelemben vett racionális cselekvések, illetve instrumentális cselekvések.

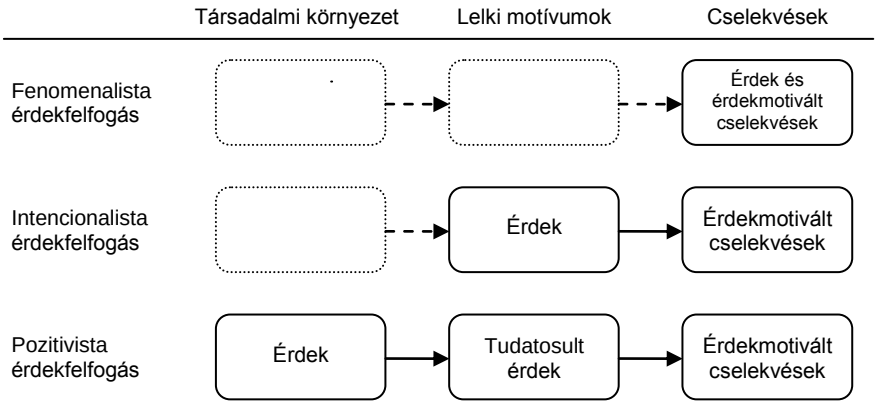
1.2. Az érdekfogalom és a szociológiai szemléletmód

A) Az érdek fogalma a fő szemléletmódokban

- A strukturalista szemléletmódot képviselő szociológiai elméletekben kialakult *strukturalista érdekfelfogás* szerint az érdek viszonylag állandó és olyan ösztönzője vagy motívuma a cselekvéseknek, amely objektív természetű, vagy a tényszerű, illetve objektív természetű társadalmi viszonyok által meghatározott.
- A strukturalista szemléletmódban kialakult érdekfelfogás hiányossága egyrészt az, hogy nem felel meg a logikai függetlenség követelményének; másrészt e felfogásban nem tisztázott, hogy a tényszerű, illetve objektív érdekek hogyan válnak a cselekvések motívumaivá.
- A racionalista szemléletmódot képviselő szociológiai elméletekben kialakult *racionalista érdekfelfogás* szerint az érdek sajátos lelki motívum, a cselekvő egyén hajlandósága arra, hogy az egyén az adott alternatívák közül kiválasztja azt az alternatívát, amely várhatóan a legnagyobb hozadékkal jár.

B) Az érdek fogalma a cselekvések magyarázatában

- *Fenomenalista érdekfogalomról* beszélünk, ha magát az érdeket is cselekvésként, magatartásként, tevékenységként vagy a megfigyelt cselekvésekre irányuló hajlandóságként határozzák meg. Az így felfogott érdek csupán a cselekvések leírására vagy diszpozíciós magyarázatára nyújt lehetőséget.

7.1. ábra: A tipikus érdekfelfogások és a cselekvések magyarázata

- Az *intencionalista érdekfelfogásban* az érdek a cselekvések lelki motívumát képezi; és az intencionalista érdekfogalom elvileg a cselekvések intencionális magyarázatára nyújt lehetőséget.
- *A pozitivista érdekfelfogásban* az érdek olyan tényszerű létező, amely az egyén vagy egyének társadalmi környezetében található, és amely az adott érdekből magyarázható cselekvésektől függetlenül is meghatározható. A pozitivista érdekfogalom elvileg a cselekvések okságimagyarázatára is lehetőséget nyújt.

2. Az érdek fogalma

- Az *érdek* intézmények által létrehozott cselekvési lehetőségek hálózata, amelyek az adott egyén (vagy csoport) számára a szükségletkielégítés eszközeit vagy pozitív feltételeit képezik; amelyek a közvetlen szükségletkielégítéshez teremthetik meg a társadalmi javakat, és amelyek várható hozadéka pozitív.

2.1. Az érdek társadalmi természete

A) Az érdek mint cselekvési lehetőség

- (1) Az érdeket az adott általános társadalmi motívumnak megfelelő cselekvési lehetőségek képezik, amelyek az egyének számára tényszerűen léteznek, és amelyek a tényszerű körülmények adott állapotát és várható változását fejezik ki.
- (2) Az érdek magában foglalja mind az aktuális, mind a potenciális cselekvési lehetőségeket. Az érdeket alkotó cselekvési lehetőségek egészét elvileg úgy térképezhetjük fel, hogy az adott társadalmi intézmények érvényességi körében lehetséges maximális cselekvési képességeket és mások cselekvési lehetőségeivel és képességeivel való kedvező kapcsolódást előfeltételezünk.

B) Az érdek mint eszköz vagy feltétel

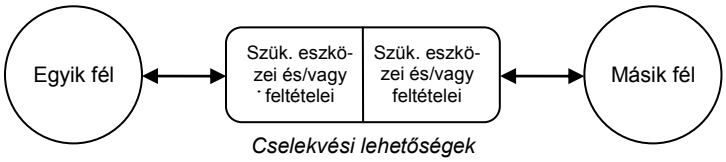
- (3) Az érdeket olyan cselekvési lehetőségek alkotják, amelyek a szubjektum számára a szükségletkielégítés eszközeit vagy pozitív feltételeit képezik. Az érdek olyan cselekvési lehetőségek hálózata, amelyek a közvetlen szükségletkielégítéshez teremthetik meg a társadalmi előfeltételeket, illetve a társadalmi javakat.

C) Az érdek mint intézményes létező

- (4) Az érdeket olyan cselekvési lehetőségek alkotják, amelyeket intézmények hoznak létre, illetve határoznak meg. A társadalmi intézmények egyrészt meghatározzák a társadalmi javakat, másrészt meghatározzák azokat a cselekvési lehetőségeket, amelyek a társadalmi javak megszerzéséhez és megtartásához vezethetnek.
- (5) Az érdeket alkotó cselekvési lehetőségek – amennyiben azokat az érdek szubjektuma szempontjából külső fedezetű intézmények hozzák létre – nem feltétlenül felelnek meg az intézményes szabályoknak, tehát az intézményes szabályoknak megfelelő és/vagy nem megfelelő cselekvési lehetőségek is lehetnek.

D) Az érdek és mások cselekvési lehetőségei

- (6) A szubjektum saját cselekvési lehetőségein túl az érdek más egyének (és csoportok) intézmények által létrehozott cselekvési lehetőségeit is magában foglalja, amennyiben ezek a cselekvési lehetőségek a szubjektum számára a szükségletkielégítés eszközeit vagy pozitív feltételeit képezik.

7.2. ábra: Az érdekviszonyok

- Az *érdekviszony* intézmények által létrehozott, illetve meghatározott cselekvési lehetőségeknek mint a szükségletkielégítés eszközeinek és/vagy feltételeinek egyének (vagy csoportok) közötti tartós összekapcsolódása.

2.2. Az érdek racionális természete

A) Az érdek szubjektumra vonatkoztatása

- (7) Az érdek a cselekvési lehetőségek adott szubjektumra vonatkozó várható következményeit foglalja magában. A legfőbb következmény az érdeket alkotó cselekvési lehetőségek közvetett hozama, közvetlen hozamuk viszont elvileg nincs. Emellett az érdeket alkotó cselekvési lehetőségek közvetlen és közvetett ráfordítást egyaránt tartalmazhatnak.

B) Az érdek pozitív várható hozadéka

- (8) A már említett ismertetőjegyekkel rendelkező cselekvési lehetőségeken belül azok a cselekvési lehetőségek alkotják az érdek tartalmát, amelyek várható hozadéka pozitív.
- (9) Az érdeket alkotó egyes cselekvési lehetőségek várható hozadéka különböző mértékben lehet pozitív, ezért az érdek magával vonja a cselekvési lehetőségek értékelésének, valamint a megvalósítható és optimális alternatíva kiválasztásának a szükségességét.
- A *társadalmi kényszer* azoknak az intézmények és intézményes kényszerítés által létrehozott cselekvési lehetőségeknek a hálózata, amelyek a kényszerítésben kilátásba helyezett vagy alkalmazott negatív szankciókkal szemben a szükségletkielégítés eszközeinek és pozitív feltételeinek legalább részbeni megőrzéséhez vezethetnek, és amelyek várható hozadéka kevésbé negatív, mint a szankciók passzív elfogadásának várható hozadéka.

3. Az érdek létrehozása és tudatosulása

3.1. Az érdek létrehozása

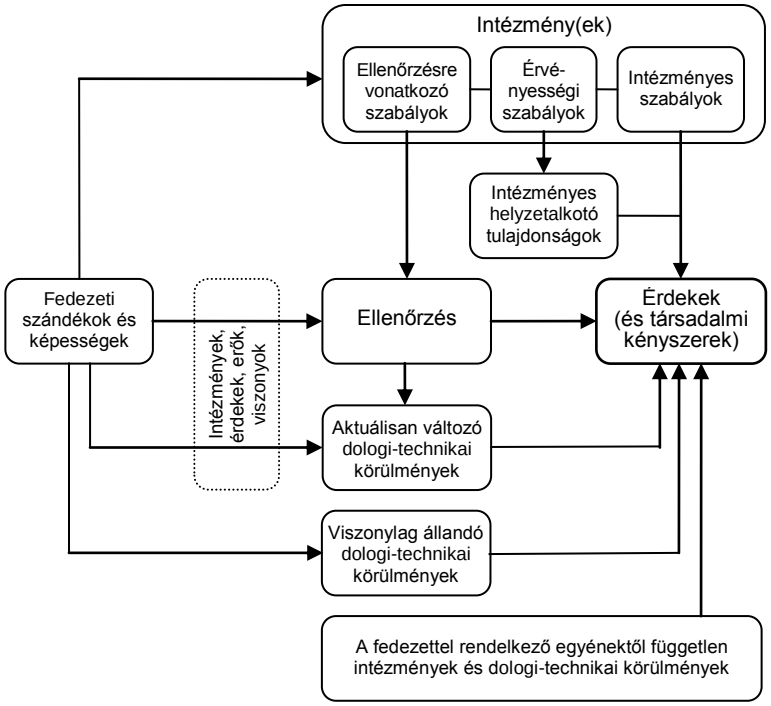
A) Az érdek meghatározói és létrehozása

a) Az érdek hordozói és külső meghatározó tényezői

- Az *érdek hordozóit*, illetve belső meghatározó tényezőit az érdek szubjektumának azok a tényszerű körülményei alkotják, amelyek adott állapotát és várható változását cselekvési lehetőségek formájában érdekként értelmezzük.
- Az *érdek külső meghatározó tényezőit* az érdek szubjektumának azok a körülményei képezik (az érdek hordozóin kívül), amelyek meghatározzák az adott érdek hordozóinak az állapotát és változását.

b) Az érdeket létrehozó mechanizmus

- Az érdekeket végül is az adott intézmények fedezetével rendelkező egyének, illetve ezen egyének – más egyének és csoportok befolyásolására irányuló – szándékai és cselekvési képességei hozzák létre, intézmény vagy intézmények kialakítása és fenntartása, és ezzel összefüggésben az anyagi-technikai körülmények alakítása révén.

7.3. ábra: Az érdekek intézmények általi létrehozása

- Az *érdekeket létrehozó mechanizmus* főbb összefüggései: (1) az intézmények kialakítása, (2) a viszonylag állandó dologi-technikai körülmények kialakítása, (3) az ellenőrzés megvalósítása, (4) a dologi-technikai körülmények változtatása, (5) a fedezettel rendelkező adott egyénektől független körülmények hatása.

B) A nem szabályszerű érdekek meghatározottsága

- A társadalmi intézmények, illetve különösen a külső fedezetű társadalmi intézmények elvileg csak bizonyos valószínűséggel, kisebb vagy nagyobb mértékben alkalmasak arra, hogy az adott intézmények fedezetével rendelkező egyének intézmények kialakítása és tényleges érvényesítése révén szándékaiknak és az intézményes szabályoknak megfelelő érdekeket hozzanak létre.

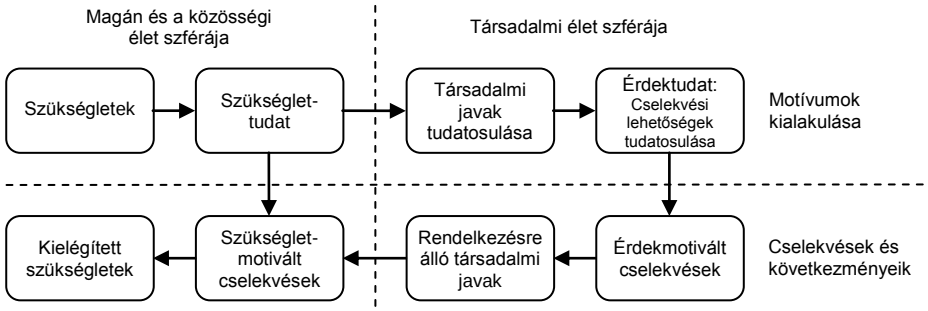
3.2. Az érdek tudatosulása

A) Az érdektudat kialakulása

a) Az érdektudat kialakulásának átfogó vonásai

- A társadalmi élet szférájában: (1) A szükségletek tárgyait képező cselekvésekkel és állapotokkal összefüggésben tudatosulnak a szükségletkielégítés dologi és állapotbeli társadalmi előfeltételei, azaz a társadalmi javak. (2) Az előbbivel összefüggésben tudatosulnak azok a cselekvési lehetőségek, amelyek az adott intézmények által meghatározottan a szükségletkielégítés társadalmi előfeltételeinek, végül

is a társadalmi javaknak a megteremtéséhez és megőrzéséhez vezethetnek. *Érdektudatnak* e cselekvési lehetőségek tudatát nevezzük.

7.4. ábra: Az érdektudat kialakulása és funkcionálása

- (3) Az érdekmotivált cselekvéseket, illetve az érdekmotivált magatartást közvetlenül már az érdektudat motiválja, amennyiben a szubjektum képes az adott cselekvési lehetőségek megvalósítására. (4) Az érdekmotivált cselekvések közvetett hozama teremti meg a közvetlen szükségletkielégítés aktuális lehetőségét, amennyiben az érdekmotivált cselekvések eredményeképpen a szubjektum rendelkezésére állnak a társadalmi javak.

b) Az érdek kiértelmezése és az érdekmotivált cselekvés

- Az egyének – adott társadalmi jószág megszerzésére vagy előállítására irányuló általános motívumra tekintettel – cselekvési lehetőségek köznapi fogalmaiban értelmezik az intézményekhez kapcsolódó ellenőrzést, a viszonylag állandó és a változó dologi-technikai körülményeket; valamint közvetve az e körülményeket meghatározó intézményeket, fedezeti szándékokat és képességeket.
- A szubjektum érdekmotivált cselekvéseit, illetve érdekmotivált magatartását motivációs oldalról elvileg a szubjektum érdekei határozzák meg; cselekvési lehetőségek formájában érdekként értelmezve az e vonatkozásban jelentős körülmények és e körülmények közötti hatások sajátos összességét.

B) Az érdektudat fő formái

a) Az elvárások és a célok

- Az érdeket kifejező elvárások arra vonatkozó képzetek, hogy az adott érdeket alkotó cselekvési lehetőségeknek milyen várható következményeik vannak a szükségletkielégítés előfeltételeire nézve.
- Az érdeket alkotó aktuális cselekvési lehetőségek közül kiválasztott, a szubjektum megítélése szerint optimális cselekvési lehetőségek elvárt következményei fogalmazódnak meg célok formájában.

b) Az instrumentális beállítottságok

- A társadalmi beállítottságok leegyszerűsítve tükrözik az egyén érdekeit, de kielégítő útmutatással szolgálhatnak az adott körülmények között követendő magatartásra összetett és nehezen megismerhető körülmények között, az érdekekre vonatkozó hiányos ismeretek esetében is.

c) Az instrumentális értékek

- Az érdekeknek hosszú távon megfelelő társadalmi javak, társadalmi képességek és viselkedésmódok instrumentális értékek, illetve az

egyének adott körében társadalmi értékek formájában is kifejeződhetnek, amelyek iránymutatásul szolgálhatnak az érdekmotivált magatartás során.

4. Az érdekek és az érdekviszonyok típusai

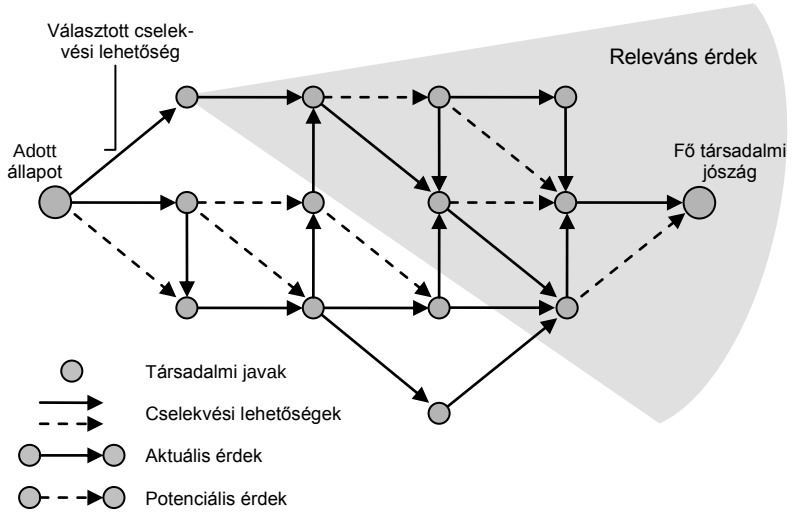
4.1. Az érdekek típusai

A) Az intézmények és a szabályszerűség szempontjából

- A *külsőleges érdeket* az érdek szubjektumától függetlenül létező, külső fedezetű intézmények hozzák létre; a külsőleges érdek a szükségletkielégítés feltételeit képező cselekvési lehetőségekből áll és objektív természetű.
- A *belsőleges érdeket* az érdek szubjektuma, illetve szubjektumai által fedezett, azaz belső fedezetű intézmények hozzák létre; a belsőleges érdek a szükségletkielégítés eszközeit képező cselekvési lehetőségekből áll és szubjektív természetű.
- A *szabályszerű érdek* olyan cselekvési lehetőségekből épül fel, amelyek megfelelnek az adott cselekvési lehetőségeket létrehozó intézmények szabályainak. A *nem szabályszerű érdek* olyan cselekvési lehetőségekből épül fel, amelyek nem felelnek meg az adott cselekvési lehetőségeket létrehozó intézmények szabályainak.

B) A megvalósíthatóság és a jelentőség szempontjából

- Az *aktuális érdek* a szubjektum érdekét képező aktuális cselekvési lehetőségeket tartalmazza, amelyek az egyén (vagy csoport) adott társadalmi képességeivel és adott körülményei között megvalósíthatók. Az érdekmotivált magatartás racionális motívumaként az aktuális érdek jelenhet meg.
- A *potenciális érdek* a szubjektum érdekét képező potenciális cselekvési lehetőségeket tartalmazza, amelyek az egyén (vagy csoport) adott társadalmi képességeivel és adott körülményei között nem valósíthatók meg.
- Adottnak véve egy hosszabb távra vonatkozó választást az érdeket alkotó párhuzamos cselekvési lehetőségek között, a *releváns érdek* azokat a további cselekvési lehetőségeket foglalja magában, amelyek a választott cselekvési lehetőséghez kapcsolódnak.

7.5. ábra: Az érdekek összetevői és típusai

- Adottnak véve egy hosszabb távra vonatkozó választást az érdeket alkotó párhuzamos cselekvési lehetőségek között, az *irreleváns érdek* azokat cselekvési lehetőségeket foglalja magában, amelyek a választott cselekvési lehetőséghez a továbbiakban nem kapcsolódnak, ezáltal a megvalósításból hosszabb távon kizártak.

C) A megvalósítás és az időtáv szempontjából

- *Motiváló érdeknek* nevezzük a cselekvések motívumaként és cselekvésekben is megjelenő cselekvési lehetőségeket tartalmazó érdeket. *Lappangó érdeknek* nevezzük a cselekvések motívumaként és cselekvésekben nem megjelenő cselekvési lehetőségeket tartalmazó érdeket.
- A *rövid távú érdeket* alkotó cselekvési lehetőségek várható pozitív következményei a cselekvést követően viszonylag rövid időn belül valósulhatnak meg olyan társadalmi javak formájában, amelyek aktuálisan lehetővé teszik a közvetlen szükségletkielégítést.

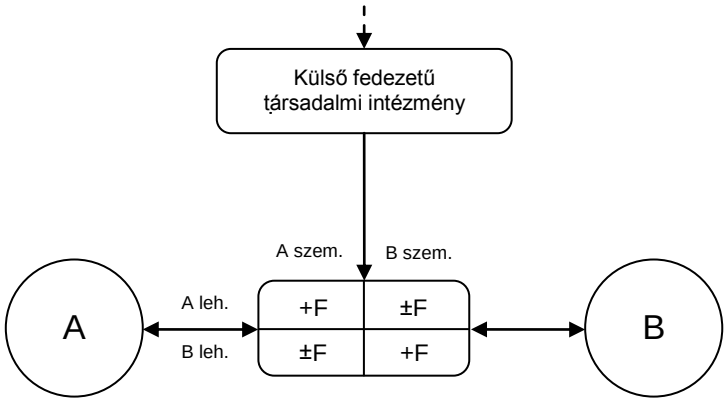
4.2. Az érdekviszonyok típusai

A) Az érdekegybeesés és az érdekellentét

Egyik fél szempontjából	**Másik fél szempontjából**		
	Szükségletkielégítés eszköze	Szükségletkielégítés pozitív feltétele	Szükségletkielégítés negatív feltétele
Szükséglet tárgya	*(Egyoldalú érdekviszony)*	*(Egyoldalú érdekviszony)*	*(Egyoldalú érdekviszony)*
Szükségletkielégítés eszköze	***Érdekazonosság***	*Egyoldalúan külsőleges érdekegybeesés*	*Egyoldalúan külsőleges érdekellentét*
Szükségletkielégítés pozitív feltétele		*Külsőleges* ***érdekegybeesés***	*Külsőleges* ***érdekellentét***
Szükségletkielégítés negatív feltétele			*Kényszerű ellentét*

7.1. táblázat: Az érdekviszonyok típusai

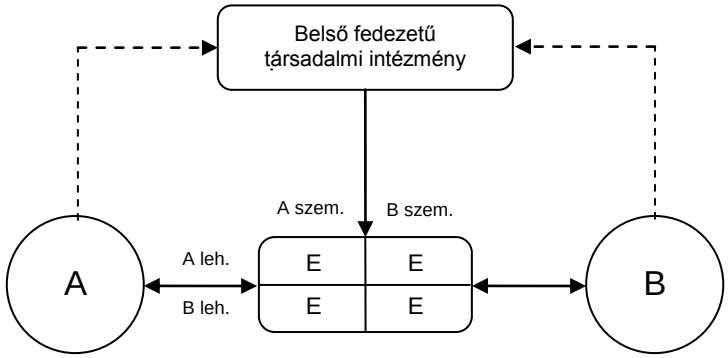
- Az *egyoldalú érdekviszony* intézmények által létrehozott cselekvési lehetőségeknek mint az egyik fél részéről a testi vagy a lelki szükségletek tárgyainak vagy negatív tárgyainak, a másik fél részéről a szükségletkielégítés eszközeinek vagy feltételeinek egyének közötti tartós összekapcsolódása.

7.6. ábra: A külsőleges érdekegybeesés vagy érdekellentét

- Az *érdekegybeesés* külső fedezetű intézmények által létrehozott objektív cselekvési lehetőségeknek mint az egyik és a másik fél számára a szükségletkielégítés pozitív feltételeinek egyének (vagy csoportok) közötti tartós összekapcsolódása.
- Az *érdekellentét* külső fedezetű intézmények által létrehozott objektív cselekvési lehetőségeknek mint az egyik fél számára a szükséglet-kielégítés pozitív feltételeinek, a másik fél számára a szükségletkielégítés negatív feltételeinek egyének (vagy csoportok) közötti tartós összekapcsolódása.

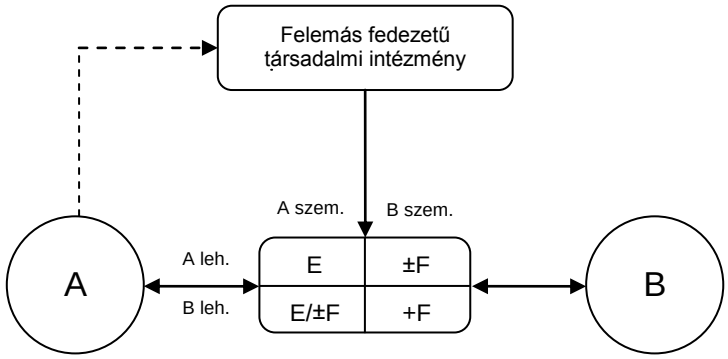
B) Az érdekazonosság

7.7. ábra: Az érdekazonosság

- Az *érdekazonosság* belső fedezetű intézmények által létrehozott szubjektív cselekvési lehetőségeknek mint az egyik és a másik fél számára a szükségletkielégítés eszközeinek egyének (vagy csoportok) közötti tartós összekapcsolódása.

C) Az egyoldalúan külsőleges érdekviszony

7.8. ábra: Az egyoldalúan külsőleges érdekegybeesés vagy érdekellentét

- Az *egyoldalúan külsőleges érdekviszony* az egyik fél szempontjából belső fedezetű intézmények által létrehozott (számára főleg szubjektív és a másik fél számára objektív) cselekvési lehetőségeknek mint számára a szükségletkielégítés eszközeinek és pozitív vagy negatív feltételeinek, a másik fél számára a szükségletkielégítés pozitív vagy negatív feltételeinek egyének (vagy csoportok) közötti tartós összekapcsolódása.

NYOLCADIK FEJEZET

A TÁRSADALMI KÉPESSÉG, ERŐ ÉS ERŐVISZONY

1. Az erőfogalom értelmezései

1.1. Az erő megjelenési formái

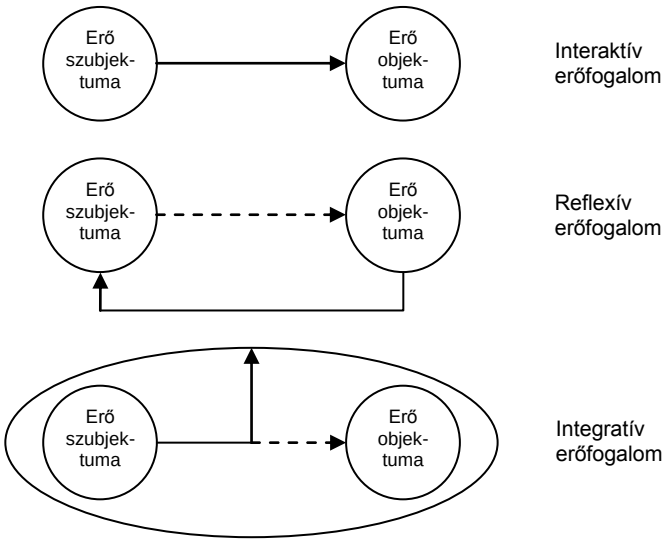
A) Az erőfelfogások fenomenalista jellege

- A szociológiai irodalomban elfogadott erőfogalmak általában véve fenomenalista jellegűek, ami abban jut kifejezésre, hogy külső megjelenési formájára, illetve feltételezett következményére hivatkozva határozzák meg a társadalmi erő fogalmát.
- A *fenomenalista erőfogalom* a társadalmi jelenségek oksági magyarázatára nem alkalmas, csak a társadalmi jelenségek fenomenalista, illetve diszpozíciós magyarázatát és leírását teszi lehetővé.

B) Az erőfelfogások az erő megjelenési formái szerint

a) Az interaktív erőfelfogás

- Az *interaktív erőfogalom* értelmében a társadalmi erő a szubjektum hatása vagy befolyása a másik félre, illetve a szubjektum képessége vagy lehetősége arra, hogy hatással vagy befolyással legyen egy másik egyénre vagy csoportra mint objektumra.

8.1. ábra: Az erőfogalom típusai az erő megjelenési formája szerint

b) A reflexív erőfelfogás

- A *reflexív erőfogalom* értelmében a társadalmi erő a szubjektum saját érdekeinek, céljainak bizonyos mértékű megvalósítása, illetve a saját érdekek, célok megvalósításának a képessége vagy lehetősége.
- A reflexív erőfelfogásban benne rejlik vagy kifejeződik az a – a valóságot nagymértékben leegyszerűsítő – feltételezés, hogy a másokra gyakorolt hatás, illetve befolyás lényegében meghatározza azt, hogy egy adott egyén vagy csoport milyen mértékben valósíthatja meg érdekeit, céljait.

c) Az integratív erőfelfogás

- Az *integratív erőfelfogás* szerint a társadalmi erő adott egyén vagy csoport olyan képessége, amely egy adott társadalmi csoport, illetve társadalom rendezett egységét biztosítja. Az erő fogalmának ilyen értelmezése a társadalom egészének a rendezett működését végső soron valamiféle diszpozícióra mint erőre vezeti vissza.

1.2. Az erő tartóssága, forrása és szimmetrikussága

A) A szituatív és a képesség jellegű erőfelfogás

- A *szituatív erőfelfogás* képviselői egy-egy konkrét cselekvéshez vagy kölcsönhatáshoz kötik a társadalmi erő fogalmának a jelentését. E fogalom csupán annak a kifejezésére szolgál, hogy a kölcsönhatások során éppen melyik fél hatása, szándéka, érdeke érvényesült.
- A *képesség jellegű erőfelfogás* szerint a társadalmi erő tartós képesség. Ilyen értelemben ha egy egyén vagy csoport erővel rendelkezik egy másik egyénnel vagy csoporttal szemben, az előbbi tartósan képes befolyásolni az utóbbi cselekvéseit, illetve saját vagy a társadalom érdekeit, céljait tartósan képes megvalósítani.

B) A tágabb és a szűkebb erőfelfogás

- A *tágabb erőfelfogás* szerint a társadalmi erő eszközeit vagy forrásait képezheti – az általunk később megkülönböztetendő – valamennyi emberközi képesség: a nem intézményes képesség, az intézményes képességen belül a közösségi képesség, az intézményes testiségi képesség és a fogalmaink szerinti társadalmi képesség.
- A *szűkebb erőfelfogások* elhatárolják a társadalmi erő szűkebb értelemben vett társadalmi eszközeit, illetve forrásait, vagy a társadalmi erő ismertetőjegyének a testi kényszerítés alkalmazásának a lehetőségét vagy képességét tekintik.

C) A két- vagy többoldalú és a kizáró jellegű erőfelfogás

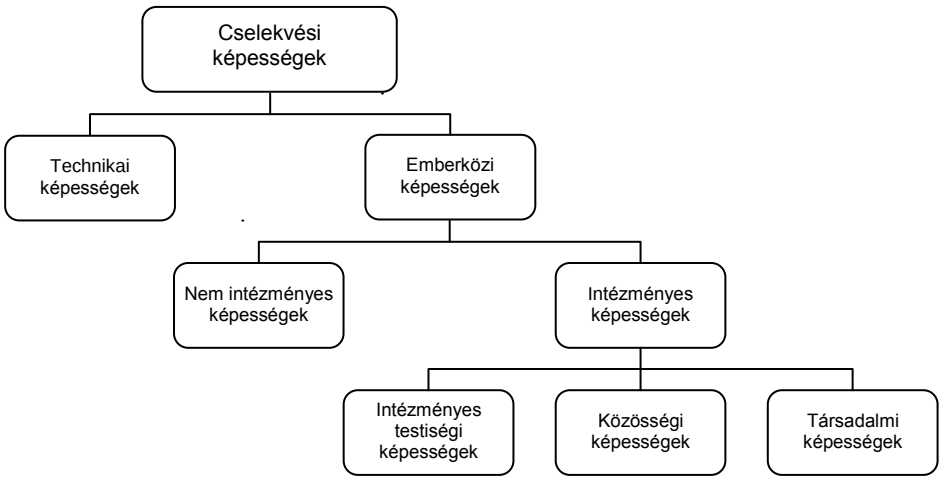
- A *két- vagy többoldalú erőfelfogás* szerint az egyének vagy csoportok adott körében elvileg valamennyi egyén vagy csoport rendelkezhet másokkal szemben kisebb vagy nagyobb mértékű társadalmi erővel.
- A *kizáró jellegű erőfelfogás* szerint két fél közötti viszonyokban vagy kölcsönhatásokban az egyik fél ereje elvileg kizárja azt, hogy ugyanabban a vonatkozásban a másik félnek is ereje legyen az előbbivel szemben.

2. A képességek típusai és a társadalmi képesség

2.1. Az emberközi és az intézményes képességek

A) Az emberközi képességek

- Az *emberközi képesség* a cselekvés olyan eszközének a birtoklása és/vagy a vele való rendelkezés, amely más egyén vagy egyének számára a szükségletkielégítés összetevőjét képezi.
- Az emberközi képességek a szubjektum számára olyan cselekvések megvalósítására nyújthatnak aktuálisan lehetőséget, amelyek – a cselekvő szubjektumon túl – más egyénre vagy egyénekre hatással, illetve befolyással vannak.

8.2. ábra: A cselekvési képességek típusai

B) Az intézményes képességek

- Az *intézményes képesség* olyan emberközi képesség, amelyben a cselekvés eszköze és/vagy a vele való rendelkezés intézmény által létrehozott, illetve meghatározott.

2.2. Az intézményes képességek típusai

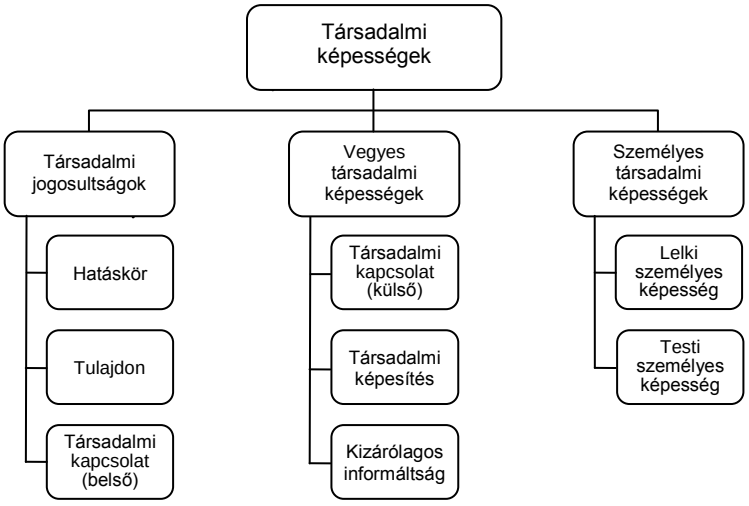
A) A közösségi és a testiségi képességek

- A *közösségi képesség* a szubjektum olyan cselekvési képessége, amelyben a cselekvés eszköze és/vagy a vele való rendelkezés intézmény vagy intézményes erkölcs által létrehozott, illetve meghatározott, és amely más egyén vagy egyének számára a lelki szükséglet tárgyát képezi.
- A *intézményes testiségi képesség* a szubjektum olyan cselekvési képessége, amelyben a cselekvés eszköze és/vagy a vele való rendelkezés intézmény által létrehozott, illetve meghatározott, és amely

más egyén vagy egyének számára a testi szükséglet tárgyát vagy negatív tárgyát képezi.

B) A társadalmi képesség fogalma és tipizálása

- A *társadalmi képesség* a szubjektum olyan cselekvési képessége, amelyben a cselekvés eszköze és/vagy a vele való rendelkezés intézmény által létrehozott, illetve meghatározott, és amely más egyén vagy egyének számára a szükségletkielégítés eszközét vagy feltételét képezi.
- A társadalmi képességek a szubjektum számára olyan cselekvések megvalósítására nyújthatnak aktuálisan lehetőséget, amelyek – a cselekvő szubjektumon túl – más egyénre vagy egyénekre társadalmi hatással, illetve társadalmi befolyással vannak.

8.3. ábra: A társadalmi képességek tipizálása

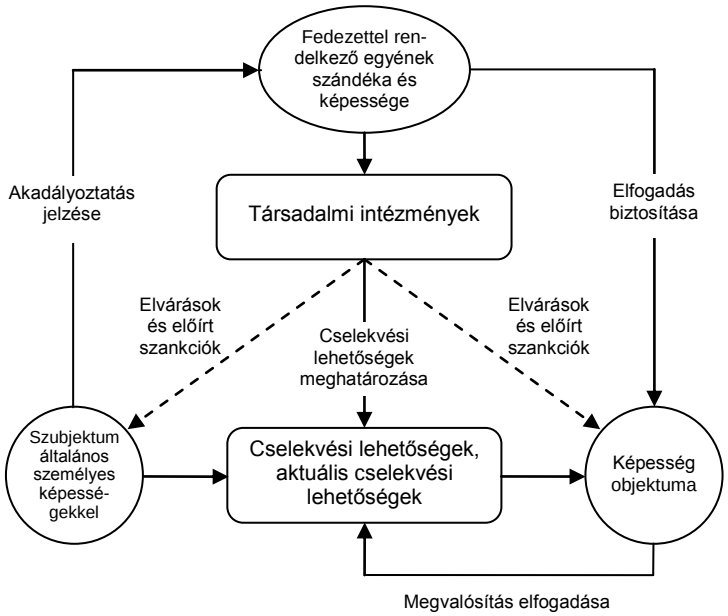
- Abból a szempontból, hogy az intézmények közvetlenül vagy közvetve, vagy mindkét módon hozzák létre, illetve határozzák meg a társadalmi képességeket, megkülönböztetjük (1) a társadalmi jogosultságokat, (2) a vegyes társadalmi képességeket és (3) a személyes társadalmi képességeket.

3. A társadalmi képességek típusai

3.1. A társadalmi jogosultságok

A) A társadalmi jogosultság fogalma és típusai

a) A társadalmi jogosultság fogalma

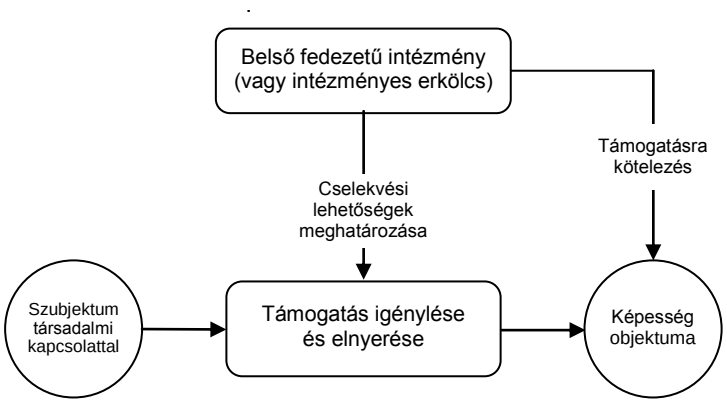

8.4. ábra: A társadalmi jogosultság létrehozása

- A szubjektum *társadalmi jogosultsága* az intézmények fedezetével rendelkező egyének bizonyos cselekvési képességeivel, támogatásával való rendelkezés annak biztosításában, hogy az adott képesség objektuma és mások elfogadják az intézmények által meghatározott és az objektum számára a szükségletkielégítés eszközeit vagy feltételeit képező adott cselekvési lehetőségek szubjektum általi megvalósítását.

b) A társadalmi jogosultságok típusai

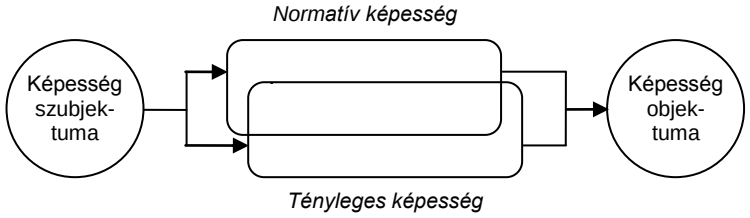
- A *hatáskör mint társadalmi képesség* adott intézmények fedezetével rendelkező egyének bizonyos cselekvési képességeivel, támogatásával való rendelkezés annak biztosításában, hogy a hatáskör szubjektuma meghatározott tevékenységi funkció ellátása, illetve meghatározott következmény előidézése végett meghatározott cselekvési lehetőségeket megvalósítson, amelyek az objektum számára a szükségletkielégítés eszközeit vagy feltételeit képezik.
- A *tulajdon mint társadalmi képesség* adott intézmények fedezetével rendelkező egyének bizonyos cselekvési képességeivel, támogatásával való rendelkezés annak biztosításában, hogy a tulajdon szubjektuma adott dologgal kizárólagosan rendelkezzen; az adott dologra vonatkozó meghatározott cselekvési lehetőségeket megvalósítson, amelyek az objektum számára a szükségletkielégítés eszközeit vagy feltételeit képezik.

8.5. ábra: A társadalmi kapcsolat mint jogosultság

- A *társadalmi kapcsolat mint társadalmi jogosultság* adott belső fedezetű intézmény (vagy intézményes erkölcs) fedezetével rendelkező egyének bizonyos cselekvési képességeivel, támogatásával való rendelkezés annak biztosításában, hogy a képesség szubjektuma bizonyos cselekvési lehetőségek megvalósításában – hitelként vagy követelésként – igényelje és elnyerje az objektum társadalmi képességeit, illetve támogatását.

B) A normatív képességek és a tényleges képességek

8.6. ábra: A normatív képességek és a tényleges képességek eltérése

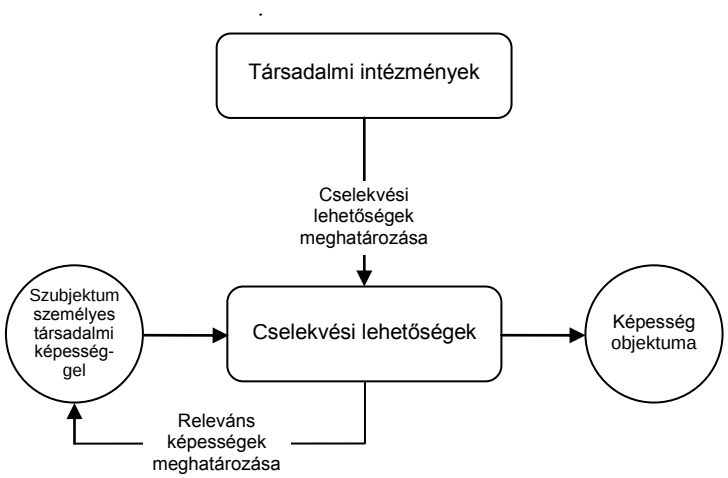
- Az intézmények érvényes szabályaiból kiértelmezhető *normatív képességek* és az intézmények tényleges funkciói révén meghatározott társadalmi jogosultságok elvileg – és általában a valóságban – nem feltétlenül esnek egybe.

3.2. A személyes és a vegyes társadalmi képességek

A) A személyes társadalmi képesség és a társadalmi képesítés

a) A személyes társadalmi képesség

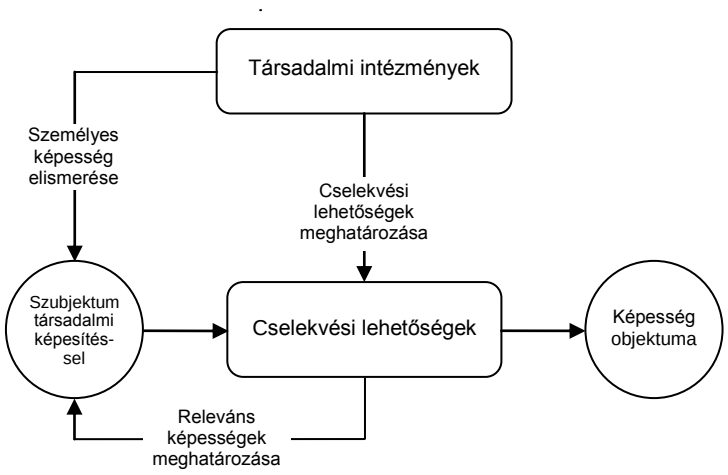
- A szubjektum *személyes társadalmi képessége* olyan sajátos személyes tulajdonsággal mint a cselekvés eszközével való rendelkezés, amely a szubjektum számára szükséges az intézmények által meghatározott és az objektum számára a szükségletkielégítés eszközeit vagy feltételeit képező cselekvési lehetőségek társadalmi szempontból hatékony megvalósításához.

8.7. ábra: A személyes társadalmi képesség meghatározottsága

b) A társadalmi képesítés

- A *társadalmi képesítés* annak intézményes elismerése az adott intézmény fedezetével rendelkező egyének részéről, hogy az adott egyén bizonyos személyes képességgel rendelkezik, és ezért megvalósíthatja az adott intézmények által e személyes képesség elismeréséhez kötött és az objektum számára a szükségletkielégítés eszközeit vagy feltételeit képező cselekvési lehetőségeket.

8.8. ábra: A társadalmi képesítés létrehozása és meghatározása

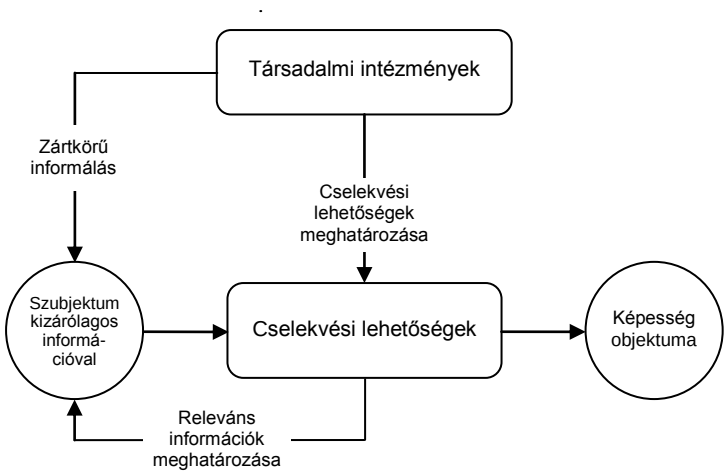
B) Az informáltság mint társadalmi képesség

a) A nyílt és a zárt terjesztési körű információk

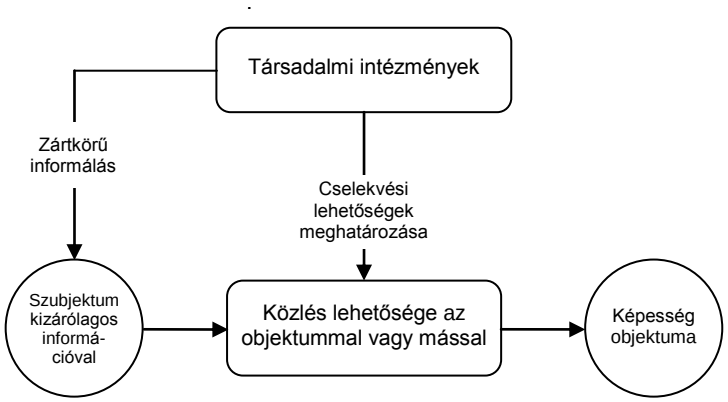
- Intézményesen *zárt terjesztési körű információnak* az olyan információt nevezzük, amely közlésének az egyének adott körére való korlátozása és/vagy amelynek közléséből az egyének adott körének a kizárása intézmények által meghatározott.

b) A kizárólagos informáltság

- A *kizárólagos informáltság mint társadalmi képesség* a szubjektum olyan cselekvési képessége, amelyben az adott információval való viszonylag kizárólagos rendelkezés intézmények által meghatározott és amely az objektum számára a szükségletkielégítés eszközét vagy feltételét képezi.

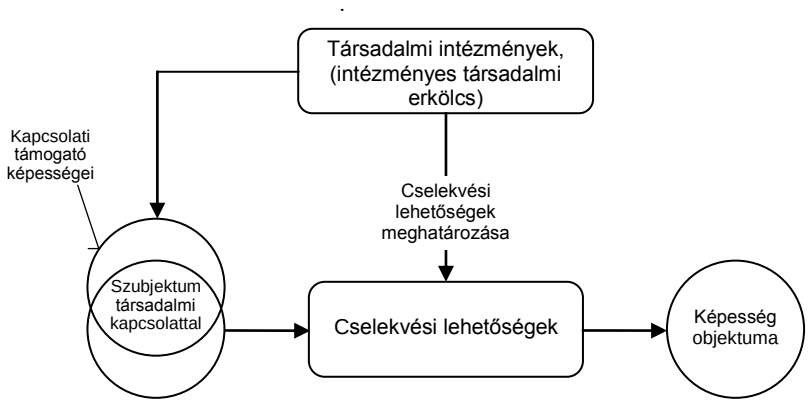

8.9. ábra. A kizárólagos informáltság mint társadalmi képesség meghatározottsága eleve adott cselekvési lehetőségekre vonatkozóan

8.10. ábra. A kizárólagos informáltság mint társadalmi képesség meghatározottsága a közlés lehetőségére vonatkozóan

C) A társadalmi kapcsolat mint vegyes képesség

8.11. ábra: A társadalmi kapcsolat mint vegyes társadalmi képesség létrehozása

- A *társadalmi kapcsolat mint vegyes társadalmi képesség* belső fedezetű intézmény (vagy intézményes erkölcs), illetve kölcsönös elkötelezettség révén más egyén vagy egyének bizonyos társadalmi képességeivel való rendelkezés, az intézmények által meghatározott és a kapcsolati támogatókon kívüli objektum számára a szükségletkielégítés eszközeit vagy feltételeit képező cselekvési lehetőségek megvalósításához, illetve megvalósításában.

4. A társadalmi erő és erőviszony

4.1. Az erők típusai és a társadalmi erő

A) Az emberközi erők típusai

- Az *emberközi erő* az adott egyén cselekvési képességeinek az a mértéke, amelyben ezek a képességek egy másik egyén vagy más egyének számára a szükségletkielégítés összetevőit képezik.

Az erő és az erő-viszony természete	**A kifejezés és fogalom**	
	Erőre vonatkozó	Erőfölényre vonatkozó
Közösségi	*Közösségi erő*	*Tekintély*
Intézményes testiségi	*Intézményes testiségi erő*	*Uralom*
Társadalmi	*Társadalmi erő*	*Hatalom*

8.1. táblázat: Az intézményes erőket és erőfölényeket jelölő kifejezések

B) A társadalmi erő fogalma

- A *társadalmi erő* az adott egyén (vagy csoport) társadalmi képességeinek az a mértéke, amelyben ezek a képességek egy másik egyén (vagy csoport) mint objektum számára a szükségletkielégítés eszközeit vagy feltételeit képezik.
- A társadalmi erő fogalma egyrészt tartalmilag kifejezi, hogy az erő magában foglalja a különböző társadalmi képességeket. Másrészt az erő intenzitása kifejezi, hogy ezek a képességek összességükben milyen jelentősek mint adott másik egyén (vagy csoport) szükségletkielégítésének eszközei vagy feltételei.

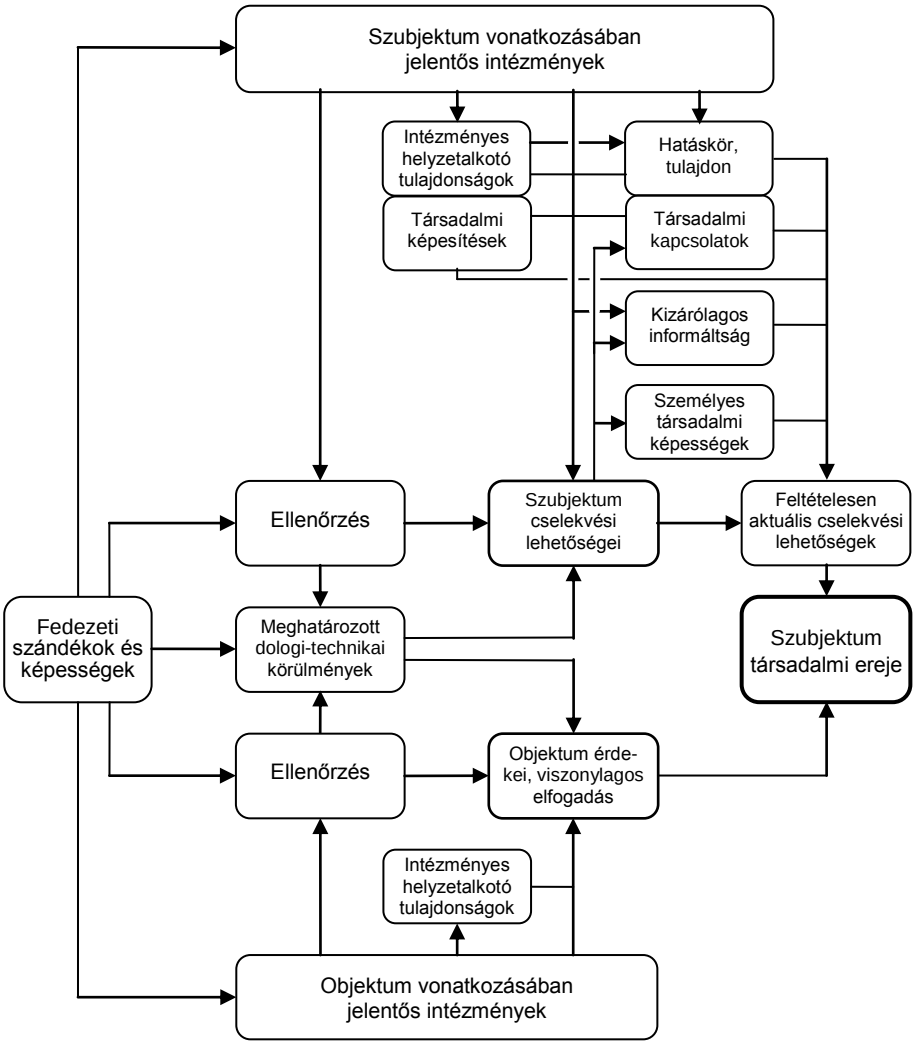
4.2. A társadalmi erő létrehozása és következményei

A) A társadalmi erő meghatározói és létrehozása

a) A társadalmi erő hordozói és külső meghatározó tényezői

- A társadalmi erő hordozóit, illetve az erő belső meghatározó tényezőit a cselekvés azon eszközei képezik, amelyek birtoklását és/vagy amelyekkel való rendelkezést a szubjektum társadalmi képességeiként és erejeként értelmezzük.
- A társadalmi erő külső meghatározó tényezőit az erő szubjektumának azok a körülményei képezik (az erő környezeti hordozóitól eltekintve), amelyek meghatározzák az erő adott hordozóival való rendelkezést és azt, hogy az adott társadalmi képességek milyen mértékű erőt alkotnak.

b) A társadalmi erőt létrehozó mechanizmus

8.12. ábra: A társadalmi erő intézmények általi létrehozása

- A társadalmi erőket végül is az adott intézmények fedezetével rendelkező egyének, illetve ezen egyének – más egyének és csoportok befolyásolására irányuló – szándékai és cselekvési képességei hozzák létre, intézmény vagy intézmények kialakítása és fenntartása révén.
- A *társadalmi erőt létrehozó mechanizmus* főbb összefüggései: (1) az intézmények kialakítása, (2) a szubjektum cselekvési lehetőségeinek meghatározása, (3) a társadalmi jogosultságok meghatározása; (4) a személyes társadalmi képességek meghatározása, (5) a társadalmi képesítések meghatározása, (6) a jelentős kizárólagos információk meghatározása, (7) a jelentős társadalmi kapcsolatok meghatározása külső objektumok vonatkozásában; (8) a feltételesen aktuális cselekvési lehetőségek meghatározása, és ezzel összefüggésben (9) az objektum releváns érdekeinek meghatározása; és végül (10) a viszonylagos elfogadás meghatározása.

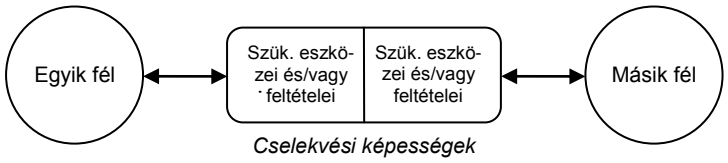
B) A társadalmi erő következményei

- A társadalmi erő közvetlenül abban a következményben nyilvánul meg, hogy az erő az adott egyénnek (vagy csoportnak) aktuálisan lehetőséget nyújt más egyén (vagy csoport) bizonyos mértékű társadalmi befolyásolására, azaz mások érdekei érvényesülésének az elősegítésére vagy akadályozására.
- A társadalmi erő következménye elvileg nem feltétlenül felel meg az erőt alkotó társadalmi képességeket létrehozó, illetve meghatározó intézmények szabályainak, és az intézményes szabályokkal ellentétes is lehet.
- A *társadalmi erő hatókörének* a megadásában egyrészt meg kell határoznunk az adott erő objektumait, azaz azokat az egyéneket és csoportokat, amelyekre irányul. Másrészt az erő kiterjedtségét, azaz a szükségletkielégítés eszközeinek és feltételeinek, esetleg a szükségletek objektív tárgyainak, illetve az ezekkel összefüggő érdekeknek azt a körét, amelyek vonatkozásában az erő kifejtheti hatását. Továbbá megközelítőleg körülhatárolható az a tevékenységi terület, amelyen belül az adott erő közvetlenül érvényesülhet.

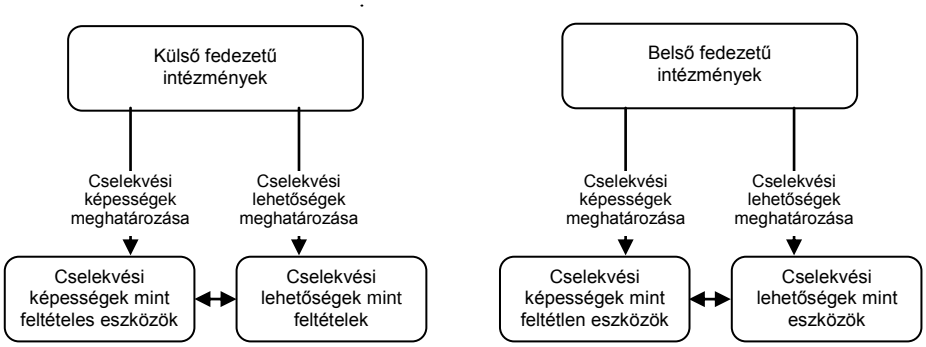
4.3. A társadalmi erőviszony fogalma és típusai

A) A társadalmi erőviszony fogalma

- A *társadalmi erőviszony* társadalmi képességeknek, azaz intézmények által létrehozott, illetve meghatározott cselekvési képességeknek mint a szükségletkielégítés eszközeinek és/vagy feltételeinek egyének (vagy csoportok) közötti tartós összekapcsolódása.

8.13. ábra: A társadalmi erőviszonyok

8.14. ábra: A szükségletkielégítés feltétlen eszközét és feltételes eszközét képező cselekvési képességek

- A szubjektum számára a *szükségletkielégítés feltételes eszközeit* képező cselekvési képességek külső fedezetű intézmények révén a szükségletkielégítés feltételeit képező cselekvési lehetőségekre vonatkoztatva meghatározottak. A szubjektum számára a *szükségletkielégítés feltétlen eszközeit* képező cselekvési képességek belső fedezetű intézmények révén a szükségletkielégítés eszközeit képező cselekvési lehetőségekre vonatkoztatva meghatározottak.

B) A társadalmi erőviszonyok típusai

a) Az egyoldalú társadalmi erőviszony

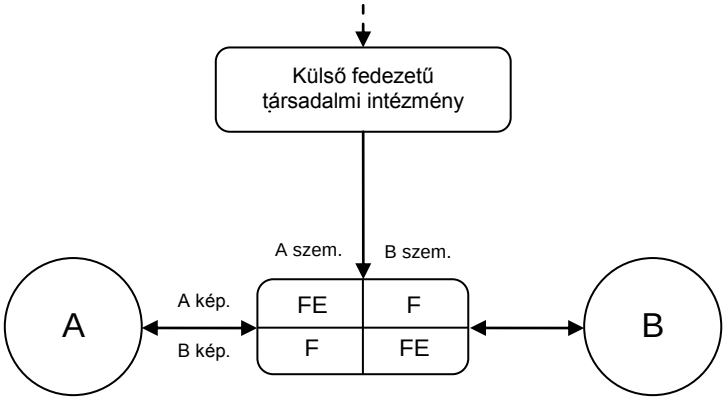
Az adott képesség a kiemelt egyik fél szempontjából	**Az adott képesség a másik fél szempontjából**		
	Szükségletkielégítés feltétlen eszköze	Szükségletkielégítés feltételes eszköze	Szükségletkielégítés feltétele
Szükséglet tárgya	*(Egyoldalú társadalmi erőviszony)*	*(Egyoldalú társadalmi erőviszony)*	*(Egyoldalú társadalmi erőviszony)*
Szükségletkielégítés feltétlen eszköze	***Azonossági erőviszony***	*Egyoldalúan elkülönült támogatási erőviszony*	*Egyoldalúan elkülönült felruházási erőviszony*
Szükségletkielégítés feltételes eszköze		*Osztott erőviszony*	***Elkülönült erőviszony***
Szükségletkielégítés feltétele			*Kényszerű erőviszony*

8.2. táblázat: A társadalmi erőviszonyok fő típusai

- Az *egyoldalú társadalmi erőviszony* intézmények által létrehozott, illetve meghatározott cselekvési képességeknek mint az egyik fél részéről a testi vagy a lelki szükségletek tárgyainak vagy negatív tárgyainak, a másik fél részéről a szükségletkielégítés eszközeinek vagy feltételeinek egyének közötti tartós összekapcsolódása.

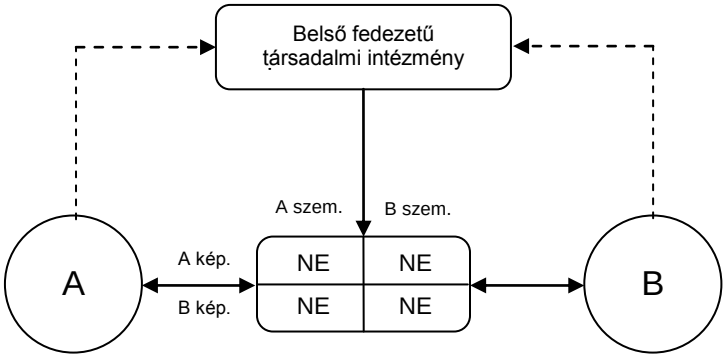
b) Az elkülönült és az azonossági társadalmi erőviszony

- Az *elkülönült társadalmi erőviszony* külső fedezetű intézmények által meghatározott, objektív cselekvési képességeknek mint a szubjektum részéről a szükségletkielégítés feltételes eszközeinek és az objektum részéről a szükségletkielégítés feltételeinek egyének közötti tartós összekapcsolódása.

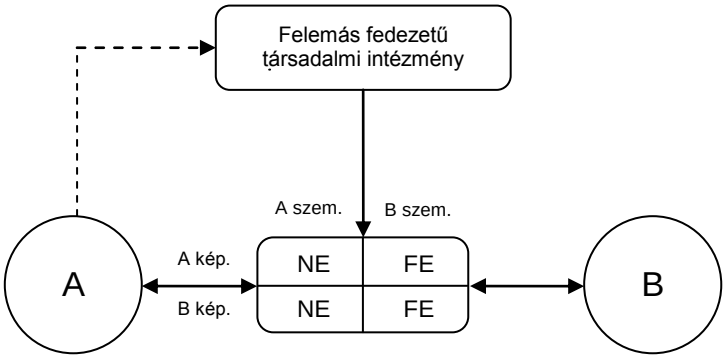
8.15. ábra: Az elkülönült társadalmi erőviszony

- Az *azonossági társadalmi erőviszony* belső fedezetű intézmények által meghatározott, szubjektív cselekvési képességeknek mint a szükségletkielégítés feltétlen eszközeinek egyének közötti tartós összekapcsolódása. A felek azonos, illetve egyesült ereje egy harmadik egyénre vagy csoportra is irányulhat.

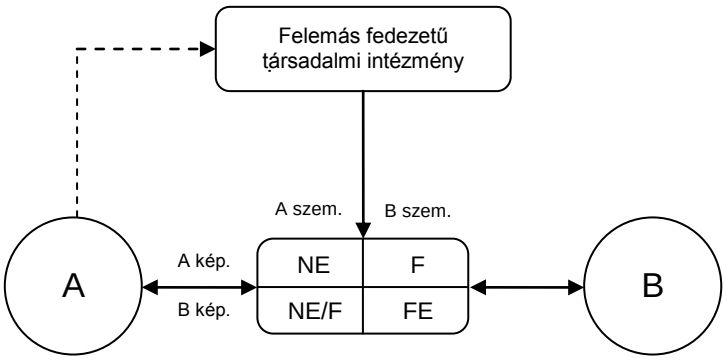
8.16. ábra: Az azonossági társadalmi erőviszony

c) Az egyoldalúan elkülönült társadalmi erőviszony

8.17. ábra: A támogatási társadalmi erőviszony

- Az egyoldalúan elkülönült *támogatási társadalmi erőviszony* egyoldalúan belső fedezetű intézmények által meghatározott, szubjektív és objektív cselekvési képességeknek mint a szükségletkielégítés feltétlen eszközeinek és – a támogatott fél részéről – feltételes eszközeinek egyének közötti tartós összekapcsolódása.

8.18. ábra: Az egyoldalúan elkülönült felruházási társadalmi erőviszony

- Az egyoldalúan elkülönült *felruházási erőviszony* – röviden fogalmazva – egyoldalúan belső fedezetű intézmények által meghatározott, szubjektív és objektív cselekvési képességeknek mint a szükségletkielégítés feltétlen és feltételes eszközeinek valamint feltételeinek az egyének közötti tartós összekapcsolódása.

d) A társadalmi erőviszonyok mennyiségi típusai

- Az erők intenzitása szempontjából megkülönböztetjük: (1) a kiegyenlített erőviszonyokat, (2) a mérsékelten egyenlőtlen erőviszonyokat és (3) a hatalmi viszonyokat vagy nagymértékben egyenlőtlen erőviszonyokat.

KILENCEDIK FEJEZET

A HATALOM, AZ URALOM ÉS A TÁRSADALMI TŐKE

1. A hatalom és az uralom

1.1. A hatalom és az uralom fogalma

A) A hatalom fogalma és következményei

a) A hatalom fogalma

- A *hatalom* az adott egyén (vagy csoport) nagymértékű társadalmi erejéből és a nagymértékben egyenlőtlen társadalmi erőviszonyokból eredő társadalmi erőfölénye a társadalmi élet adott területén, az egyének (vagy csoportok) adott körében.

b) A hatalom következményei

- A hatalom az adott egyénnek (vagy csoportnak) aktuálisan lehetőséget nyújt mások érdekei érvényesülésének alapvetően egyoldalú befolyásolására, és ezáltal saját érdekei, illetve az általa képviselt érdekek kiemelkedő mértékű érvényesítésére.
- A hatalom következménye elvileg nem feltétlenül felel meg a társadalmi erőviszonyokat, és e viszonyokban a hatalmat meghatározó intézmények szabályainak, és az intézményes szabályokkal ellentétes is lehet.

B) Az uralom fogalma és következményei

a) Az uralom fogalma

- Az *uralom* az adott egyén (vagy csoport) által az egyének adott körében a testi erőszak cselekvési eszközeivel való, intézmények által meghatározott kizárólagos rendelkezés, amely nagy testiségi erőfölényt képez az adott egyén (vagy csoport) számára.

b) Az uralom következményei

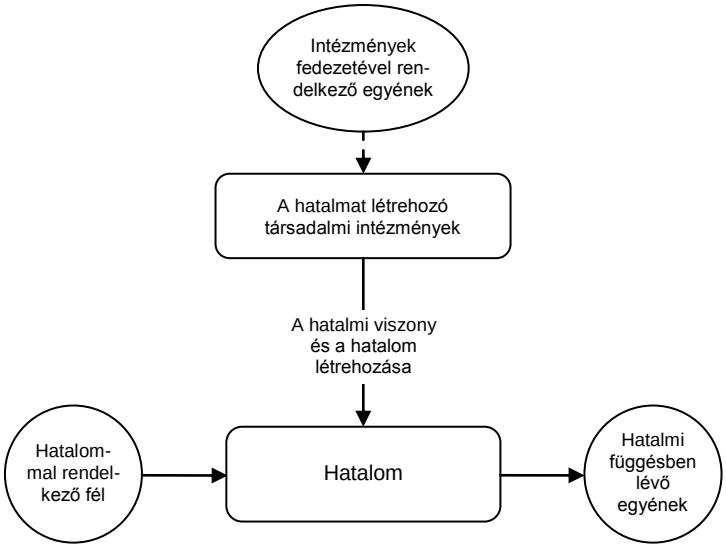
- Az uralom az adott egyénnek (vagy csoportnak) egyoldalúan aktuális lehetőséget nyújt az egyének adott körében mások testi szükségletei kielégülésének a közvetlen korlátozására, mások elzárására és testi bántalmazására, végső soron esetleg mások életének a kioltására.
- A modern társadalomban, illetve általában viszonylag nagyszámú egyén körében a társadalmi viszonyokat, és e viszonyokon belül a társadalmi erőket és a hatalmat létrehozó, illetve meghatározó társadalmi intézmények végső fedezetét csak az uralom képezheti.

1.2. A hatalom fő típusai

(A tipizálás szempontjai)

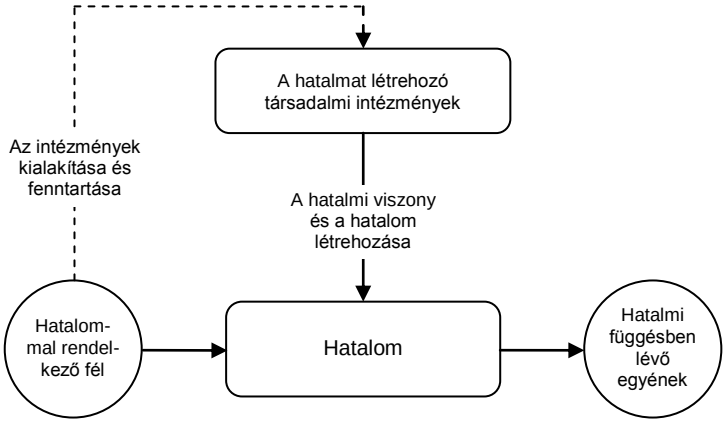
A) A külsőleges hatalom fogalma és típusai

- A *külsőleges hatalom* a hatalmi függésben lévő egyén vagy egyének szempontjából külső fedezetű társadalmi intézmények által létrehozott, számukra objektíve létező hatalom. A külsőleges hatalom lehet delegált hatalom vagy független hatalom.

9.1. ábra. A delegált hatalom

- A *delegált hatalom* a hatalmi viszonyban lévő mindkét fél szempontjából külső fedezetű társadalmi intézmények által létrehozott hatalom, amely a hatalommal rendelkező fél számára a szükségletkielégítés feltételes eszközét, a hatalmi függésben lévő fél számára a szükségletkielégítés feltételét képezi.

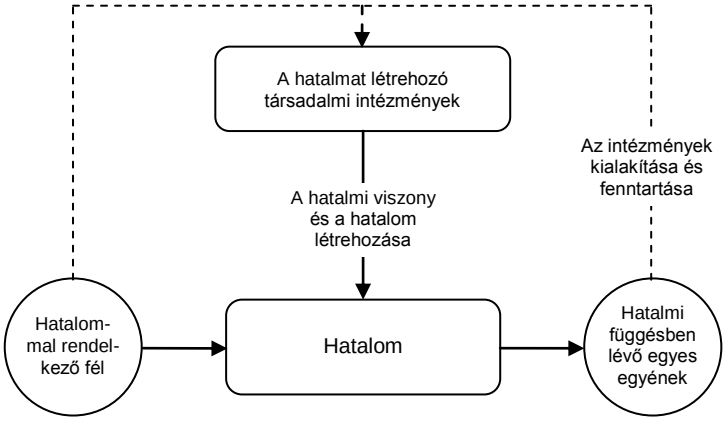

9.2. ábra: A független hatalom

- A *független hatalmat* egyoldalúan a hatalommal rendelkező fél hozza létre az általa fedezett intézmények révén, amely a hatalommal rendelkező fél számára a szükségletkielégítés feltétlen eszközét, a hatalmi függésben lévő fél számára a szükségletkielégítés feltételét (esetleg feltételes eszközét) képezi.
- A külsőleges, különösen a független hatalom aktuálisan tág lehetőségeket nyújthat arra, hogy a hatalommal rendelkező egyén (vagy csoport) a hatalmi függésben lévő egyének (és csoportok) érdekeivel szemben, illetve ezen egyének (és csoportok) érdekeit figyelmen kívül hagyva érvényesítsék saját érdekeiket.

B) A belsőleges hatalom fogalma

- A *belsőleges hatalmat* belső fedezetű intézmények kialakítása révén együttesen hozzák létre a hatalom hatókörébe eső egyének, amely számukra a szükségletkielégítés feltétlen eszközét képezi. A belsőleges hatalommal végül is együttesen rendelkeznek az adott egyének, de megbízottként egy adott egyén vagy az egyének szűkebb köre is érvényesítheti a belsőleges hatalmat.

9.3. ábra. A belsőleges hatalom

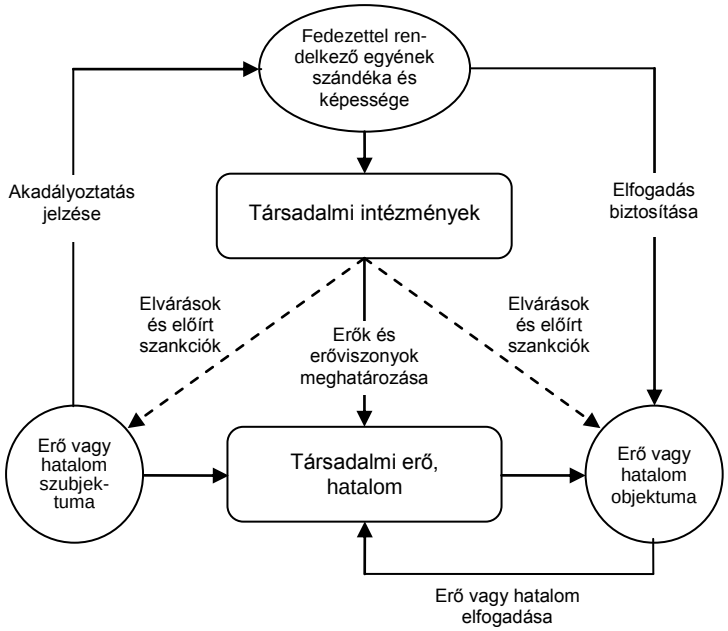
- A belsőleges hatalom hatóköre az elkülönülten hatalmi függésben lévő egyének egyesülése által meghatározott, amely elvileg kizárja azt, hogy – ha közvetlenül megbízottak rendelkeznek a hatalommal – a belsőleges hatalommal közvetlenül rendelkezők saját egyéni érdekeik érvényesítésében használják fel hatalmukat.

2. A hatalom elfogadottsága és legitimitása

2.1. A hatalom racionális elfogadása és legitimitása

A) A hatalom racionális elfogadása

- A *hatalom elfogadásán* azt értjük, hogy az egyén a másik fél hatalmát a szükségletkielégítés eszközeként vagy feltételeként tényszerűen adottnak tekinti, és szándékai a másik fél hatalmához való alkalmazkodásra irányulnak. Az egyének mások társadalmi erejét és különösen hatalmát racionálisan fogadják el, racionálisan alkalmazkodnak a társadalmi erőhöz és a hatalomhoz.

9.4. ábra: A társadalmi erő és a hatalom elfogadása a társadalmi jogosultságok vonatkozásában

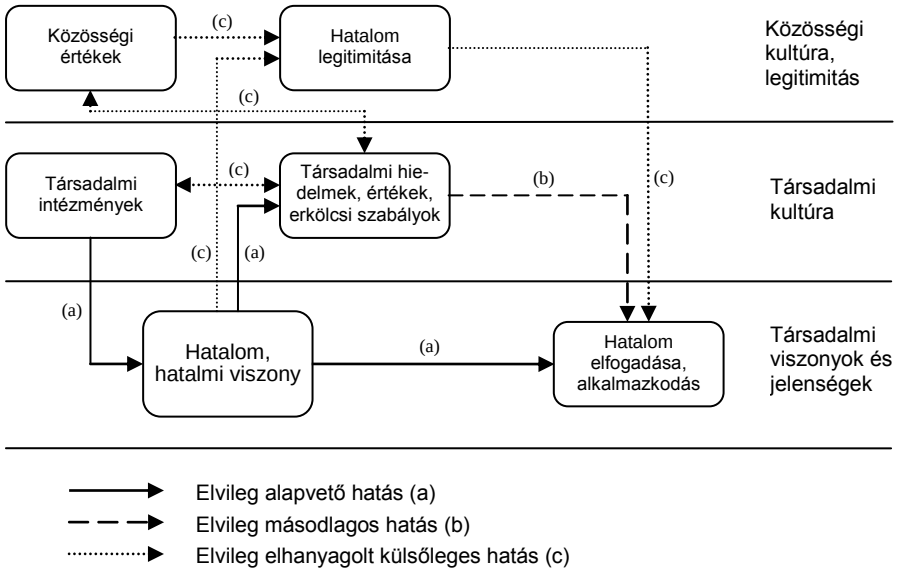
B) A hatalom legitimitása

a) A legitimitás fogalmának értelmezései

- A társadalomtudományi irodalomban, illetve szűkebben a szociológiai irodalomban a hatalom legitimitásának a fogalma annak a magyarázatára szolgál, hogy a hatalom hatókörébe eső egyének miért fogadják el a hatalmat, miért alkalmazkodnak a hatalomhoz.
- *Legtágabb értelemben a hatalom legitimitása* az egyének általános hajlandósága a hatalom elfogadására, a hatalomhoz való alkalmazkodásra. *Viszonylag tágabb értelemben a legitim hatalom* a kulturálisan és adott kulturális értékek alapján elfogadott hatalom. *Szűkebb értelemben a legitim hatalom* a kulturálisan és a fogalmaink szerinti személyes és közösségi értékek alapján elfogadott hatalom.

b) A hatalom elfogadottságának szintjei és legitimitása

- A hatalom elfogadása meghatározottságának a tényszerű szintjén a tényszerű társadalmi viszonyokon belüli hatalmi viszonyok – a hatalmi függésben lévő egyének által megfelelően értelmezve – meghatározzák a hatalom racionális elfogadását, a hatalomhoz való racionális alkalmazkodást.

9.5. ábra: A hatalom elfogadottságának szintjei

- A *hatalom társadalmi kulturális elfogadottságának* nevezzük a társadalmi kultúra olyan állapotát, amelyre az adott hatalom elfogadását, a hatalomhoz való alkalmazkodást elősegítő hiedelmek, társadalmi értékek és társadalmi erkölcsi szabályok jellemzőek.
- A *legitim hatalom* a valóságban az olyan hatalom, amelynek a hatóköre vonatkozásában az adott egyén (vagy csoport) hatalma és tekintélye egybeesik, azaz a hatalom megfelel a hatókörébe eső egyének személyes és közösségi értékeinek. A hatalom legitimitása külsőleges szempont, a legitimitásnak a társadalmi életben elvileg nincs jelentősége.

2.2. A kulturális elfogadottság összetevői

- A hatalom instrumentális vagy személyes, illetve társadalmi vagy közösségi értékek alapján történő értékelésének, és ezzel összefüggésben a hatalom kulturális elfogadottságának a fő összetevői: (1) az adott hatalmat létrehozó intézmények kialakításának, és ezáltal a hatalom létrehozásának az értékelése; (2) a hatalmat létrehozó, illetve meghatározó intézmények értékelése; (3) a hatalommal rendelkező egyén vagy egyének által a hatalom megszerzésének az értékelése; (4) a hatalommal rendelkező egyén vagy egyének személyes tulajdonságainak az értékelése; (5) a hatalommal rendelkező egyén vagy egyének szándékainak és a hatalom következményeinek az értékelése; (6) a hatalom tényleges elfogadására vonatkozó hiedelmek, értékek és erkölcsi szabályok.

A) A hatalom létrehozásának értékelése

B) A hatalom megszerzésének és szubjektumának értékelése

C) A hatalom gyakorlásának és elfogadásának értékelése

3. A társadalmi tőke

3.1. A társadalmi tőke fogalma és típusai

A) A társadalmi tőke értelmezései és fogalma

a) A tőke vagy társadalmi tőke értelmezései

- A szociológiai irodalomban kialakult egyes felfogások szerint a tőke vagy társadalmi tőke bizonyos értelemben az adott egyén vagy csoport „társadalmi erőforrásainak" az összességét foglalja magában.

b) A társadalmi tőke fogalma

- A *társadalmi tőke* az adott egyén (vagy csoport) azon tényleges vagy lehetséges társadalmi képességeinek az összessége, amelyek az adott társadalom vagy társadalmi életszféra különböző intézményes helyzeteiben társadalmi képességeket képeznek és a társadalmi erők összetevőit képezik.
- A *manifeszt társadalmi tőke* az egyén tényleges társadalmi képességeit foglalja magában, amelyek az egyén adott intézményes helyzeteivel összefüggő adott körülményei között társadalmi képességeket képeznek és a társadalmi erők összetevőit képezik.
- A *latens társadalmi tőke* az egyén lehetséges társadalmi képességeit foglalja magában, amelyek az egyén adott intézményes helyzeteivel összefüggő adott körülményei között nem társadalmi képességek, de más intézményes helyzetekkel összefüggő körülmények között tényleges társadalmi képességekké válhatnak.

B) A társadalmi tőke típusai

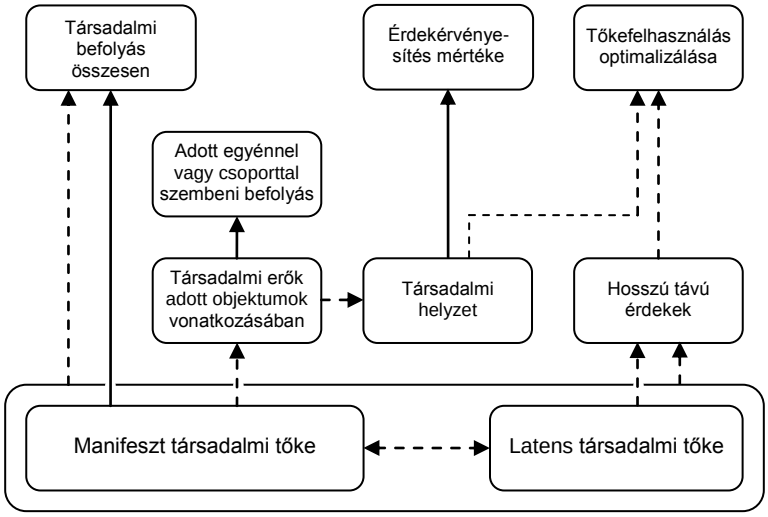
- A *társadalmi tőke típusai*, a társadalmi képességek típusainak megfelelően: (1) a hatásköri tőke, (2) a tulajdoni tőke, (3) a kapcsolati tőke, (4) a társadalmi képesítési tőke, (5) az informáltsági tőke, és (6) a személyes társadalmi tőke.
- *Kapcsolati társadalmi tőkének* nevezzük az adott egyén azon társadalmi kapcsolatainak az összességét, amelyek az adott társadalom vagy társadalmi életszféra különböző intézményes helyzeteiben, és e helyzetekkel összefüggő különböző körülményei között társadalmi képességeket képeznek és a társadalmi erők összetevőit képezik.

3.2. A társadalmi tőke funkciója

A) A manifeszt és a latens társadalmi tőke funkciója

a) A manifeszt társadalmi tőke funkciója

- A *manifeszt társadalmi tőke funkciója* a társadalmi erők funkcióiban, tehát abban nyilvánul meg, hogy a tőkét alkotó képességek társadalmi erők alkotórészeiként az adott egyénnek (vagy csoportnak) aktuálisan lehetőséget nyújtanak más egyének (vagy csoportok) bizonyos mértékű társadalmi befolyásolására, azaz mások érdekei érvényesülésének az elősegítésére vagy akadályozására.

9.6. ábra. A társadalmi tőke funkciója

b) A latens társadalmi tőke funkciója

- A latens társadalmi tőke funkciója főleg abban jelenik meg, hogy az egyén hosszú távú érdekét képezi, és érdekei érvényesítésében hosszú távon arra törekszik, hogy társadalmi tőkéjének lehetőleg a legnagyobb és/vagy a leghatékonyabban felhasználható részét manifeszt tőkeként felhasználja.

B) A társadalmi tőke felhalmozása és átváltása

- Az egyén hosszú távú érdekét képezi – amennyiben társadalmi életútján még van előtte hosszú táv – társadalmi tőkéjének a felhalmozása, adott társadalmi tőkék alkalmazásával más társadalmi tőkék megszerzése, esetleg adott társadalmi tőkéjének az átváltása.

A második rész vége!